

Концепція формування методичної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов у процесі самостійної роботи

У статті описано науково обґрунтовану авторську концепцію формування методичної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов під час їхньої самостійної роботи. Запропонована концепція включає зміст і структуру методичної компетентності, види самостійної роботи з оволодіння методичною компетентністю в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі, його структуру й контент, типологію навчально-методичних задач для формування і розвитку методичних умінь організації практичних занять і самостійної роботи студентів, позааудиторної роботи з іноземної мови та їхні види, модель організації самостійної роботи з формування методичної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов.

Ключові слова: іноземні мови, інформаційно-комунікаційне навчальне середовище, концепція, майбутній викладач, методична компетентність, самостійна робота.

Майєр Н. В.

Концепция формирования методической компетентности у будущих преподавателей иностранных языков в процессе самостоятельной работы

В статье описана научно обоснованная авторская концепция формирования методической компетентности у будущих преподавателей иностранных языков в процессе самостоятельной работы. Предложенная концепция включает содержание и структуру методической компетентности, виды самостоятельной работы по овладению методической компетентностью в информационно-коммуникационной учебной среде, её структуру и контент, типологию учебно-методических задач для формирования и развития методических умений организации практических занятий и самостоятельной работы студентов, внеаудиторной работы по иностранному языку и их виды, модель организации самостоятельной работы по формированию методической компетентности у будущих преподавателей иностранных языков.

Ключевые слова: иностранные языки, информационно-коммуникационная учебная среда, концепция, будущий преподаватель, методическая компетентность, самостоятельная работа.

Mayer N. V.

Framework of forming future foreign language teachers' methodological competence in the process of their independent work

Abstract. Introduction. The informational and communicational technology is the key in foreign language teacher's career as well as in his/her professional and methodological training especially during their independent

work as a part of the master degree. According to the current requirements for foreign language teacher's training theoretical framework and high quality process of forming future foreign language teachers' methodological competence are essential in their independent work involving informational and communicational technologies. This has been considered in the theoretically substantiated framework presented in the article. **Purpose.** The purpose of the article is to consider a theoretically substantiated framework of forming future foreign language teachers' methodological competence in the process of their independent work. **Methods.** Comparison and systematical analyses of psychological, pedagogical, methodological scientific sources for defining the state of research of the problem of forming future foreign language teachers' methodological competence; the research basic points' specification; synthesis, generalization and conceptualization for forming conceptual ideas of the research; modeling for constructing a model of organizing independent work in forming future foreign language teachers' methodological competence have been used.

Results. The proposed theoretical framework is basic to methodology of forming future foreign language teachers' methodological competence in the process of their independent work in informational and communicational learning environment according to defined goals, gained methodological knowledge and skills on the peculiarities of forming some components of professionally oriented foreign language competence, while solving methodological tasks in informational and communicational learning environment. Prospective of the further research is studying the peculiarities of forming future foreign language teachers' methodological competence in all forms of training at university level.

Key words: foreign languages, informational and communicative learning environment, concept, future teacher, methodological competence, independent work.

Постановка проблеми. В умовах розширення міжкультурної комунікації в усіх галузях життєдіяльності людини зростає соціальне замовлення суспільства на професійно-методичну підготовку викладача іноземної мови (ІМ), що уможливить якісне кадрове забезпечення системи вищої освіти України.

За сучасних реалій викладач ІМ вирішує нові професійні завдання, які ще донедавна не входили в коло його компетентностей: аналіз і вибір стратегій та технологій навчання ІМ; інтеграція автентичних матеріалів в освітній процес з ІМ, управління когнітивними й комунікативними діями тих, хто навчається; інтер-

претація соціокультурних феноменів, розширення системи орієнтирів текстової діяльності, розроблення нових видів вправ і завдань тощо (Сухих О.В. 2005). Водночас у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти акцентується необхідність інтенсифікації процесу вивчення й викладання ІМ в інтересах зростання мобільності, ефективного міжнародного спілкування, якіснішого доступу до інформації, інтенсивної особистісної взаємодії, чого неможливо досягти без високого рівня сформованості методичної компетентності (МК) викладача ІМ. Отже, успішне вирішення завдань, які постають перед викладачем ІМ в його педагогічній діяльності в процесі формування у студентів професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності можливе за умови високого рівня сформованості його МК. Вагому роль у професійній діяльності викладача ІМ, а також у його професійно-методичній підготовці до цієї діяльності, зокрема в такій організаційній формі навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ), як самостійна робота (СР), відіграють інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). З огляду на викладене вище, **актуальним** є теоретичне переосмислення та якісне забезпечення процесу формування МК у магістрантів під час їхньої СР із залученням ІКТ з огляду на сучасні вимоги до викладача ІМ, що й ураховано у розробленій науково обґрунтованій концепції.

Мета статті – представити науково обґрунтовану авторську концепцію формування МК у майбутніх викладачів ІМ у процесі СР.

Результати дослідження. Основним видом професійно-методичної діяльності магістрантів у процесі методичної підготовки у вищій школі є *навчальна* діяльність, яка полягає передусім у реалізації професійно орієнтованого навчання ІМ, що передбачає формування у студентів професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності (ПОІКК) під час педагогічної практики. Із навчальною діяльністю тісно пов'язані *виховна* (здійснюється у різних формах організації освітнього процесу й полягає в організації виховного впливу на студентів засобами ІМ на практичних заняттях і в процесі керування різними видами їхньої діяльності з розвитку ПОІКК (проектна робота, клуби за інтересами, наукові гуртки, музичні й поетичні студії тощо) в позааудиторній роботі з ІМ) і *методична* (передбачає підготовку засобів навчання й контролю для забезпечення освітнього процесу) діяльності. В процесі методичної підготовки у ВНЗ магістрант поєднує окреслені види діяльності з науковою діяльністю, яку конкретизовано як *науково-дослідницьку* діяльність, що передбачає ознайомлення з досягненнями методики навчання ІМ і суміжних наук, підготовку публікацій наукового й науково-методичного характеру, участь у науково-практичних конференціях, вивчення передового педагогічного

досвіду викладачів з метою вдосконалення освітнього процесу й розвитку власної МК упродовж життя, проведення самостійних наукових досліджень у процесі написання магістерської роботи.

Отже, **методичну компетентність майбутнього викладача ІМ** трактуємо як результат методичної підготовки, що проявляється в здатності ефективно виконувати всі види професійно-методичної діяльності, а також у довготривалій готовності до професійно-методичного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

Види професійно-методичної діяльності майбутнього викладача ІМ зумовлюють реалізацію ним певної психолого-педагогічної функції: комунікативно-навчальної, конструктивно-планувальної, розвивальної, виховної, гностичної, освітньої, організаційної.

Комунікативно-навчальна функція полягає в формуванні ПОІКК в єдності всіх її компонентів з використанням сучасних засобів навчання та ІКТ, її розвитку під час позааудиторної роботи; *конструктивно-планувальна* – в плануванні й організації освітнього процесу з формування ПОІКК в усіх його формах; *розвивальна* – в розвитку інтелектуальної й емоційної сфери студентів, індивідуального стилю професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності, професійно орієнтованих інтересів, здібностей, умінь самонавчання шляхом ознайомлення з навчальними стратегіями, готовності до професійної самоосвіти, самовдосконалення й саморозвитку, здатності до цілепокладання, до самостійного вирішення професійно орієнтованих завдань; *виховна* – у вихованні студентів засобами ІМ, вихованні любові до майбутньої професії й здатності до професійного зростання; *гностична* – в аналізі професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності студентів з ІМ, саморефлексії, узагальненні власної професійно-методичної діяльності й майбутніх колег під час педагогічної практики; *освітня* – в ознайомленні з методами, прийомами оволодіння ІМ, створенні умов реалізації індивідуальної траєкторії учіння, реалізації міжпредметних зв'язків; *організаційна* – в організації професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності студентів з ІМ на аудиторних заняттях, у СР, позааудиторній роботі з ІМ, використанні активних методів навчання.

МК майбутнього викладача ІМ передбачає сформованість низки компетенцій та субкомпетенцій: *методичної компетенції у формуванні ПОІКК*, яка складається із *субкомпетенцій* у формуванні *мовних* (лексичної, граматичної, фонетичної, орфографічної) і *мовленнєвих* (в аудіюванні, говорінні (діалогічному й монологічному мовленні), читанні, письмі) її компонентів. Інтегровано з формуванням і розвитком професійно орієнтованих мовних і мовленнєвих компе-

тентностей відбувається формування й розвиток лінгвосоціокультурної й навчально-стратегічної компетентностей, що зумовлює виокремлення відповідних субкомпетенцій у змісті й структурі МК. Оволодіння ІКТ з метою їх використання у професійній діяльності розглядається як необхідна складова підготовки фахівця будь-якої спеціальності (В. К. Ключев). Тому *професійно орієнтована ІКТ-компетенція* майбутнього викладача ІМ є невід'ємним компонентом його МК. За відсутності Державного стандарту підготовки викладача ІМ і у зв'язку із невідпрацьованою термінологією структури МК майбутнього викладача ІМ у статті терміни „компетенція” і „субкомпетенція” використано як робочі.

МК магістранта є вихідним рівнем розвитку МК як викладача ІМ. У процесі його професійно-методичного саморозвитку й самовдосконалення вона проявиться в новій якості – у МК вищого рівня „акме” (від др.-грецьк. ἀκμή, акме – вершина, вищий ступінь) – акметодичній компетентності, яка трактується як найвищий рівень розвитку МК.

СР магістрантів має носити діяльнісний характер, що уможливує підготовку майбутніх фахівців до самоосвіти впродовж життя. СР магістрантів з оволодіння МК реалізується шляхом *професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної діяльності* (передбачає набуття методичних знань, оволодіння методичними вміннями як з метою підготовки до семінарських занять з дисципліни „Методика навчання ІМ у вищій школі” і контрольних заходів, так і до реалізації різних видів професійно-методичної діяльності під час педагогічної практики) й *науково-дослідницької діяльності* (спрямована передусім на науково-методичний пошук з метою підготовки магістерської роботи з методики навчання ІМ у вищій школі), які взаємодіють і органічно взаємодоповнюються. Так, готуючись до семінарських занять з дисципліни „Методика навчання ІМ у вищій школі”, до реалізації різних видів професійно-методичної діяльності (передусім навчальної й методичної) під час педагогічної практики, магістранти аналізують публікації науково-методичного характеру, автореферати дисертацій з метою виокремлення прийомів навчання, критеріїв оцінювання, засобів навчання й контролю, які пропонуються авторами. Крім того, майбутні викладачі виконують науково-дослідницькі завдання протягом педагогічної практики. Специфіка магістерської роботи з методики навчання ІМ у вищій школі передбачає розроблення авторської методики, що спонукає магістрантів до активної навчально-пізнавальної діяльності з аналізу / добору / розроблення засобів навчання, укладання різноцільових вправ і завдань тощо.

Використання ІКТ у навчальному процесі неодмінно залучає магістрантів до *професійно орієнтованої інформаційно-комунікаційної діяльності*, яка впродовж

оволодіння МК не є цільовою порівняно з іншими, але уможливує їх ефективну організацію й реалізацію: ознайомлення з автентичними навчально-методичними комплексами з ІМ, доступними в мережі Інтернет; перегляд і аналіз відеофрагментів практичних занять з ІМ, представлених у мережі Інтернет; ознайомлення з Інтернет-ресурсами навчального призначення, їх аналіз (за завданням викладача); використання пропонованих викладачем інформаційних (бази даних, інформація про музеї, готелі тощо) та / або медіаресурсів (художні й документальні фільми, відеофрагменти, подкасти, музичні відеокліпи тощо), представлених у мережі Інтернет для укладання планів-конспектів (фрагментів) практичних занять, а також для розроблення сценаріїв позааудиторних заходів ІМ (*професійно орієнтована самостійна навчально-пізнавальна діяльність*); ознайомлення із науковими джерелами (ІМ зокрема) за темою дослідження, розміщеними в мережі Інтернет, (а)синхронні консультації з науковим керівником магістерської роботи й обмін інформацією з іншими магістрантами (*професійно орієнтована самостійна науково-дослідницька діяльність*).

Упровадження ІКТ в організацію СР сприяє підвищенню її ефективності й реалізації кожним магістрантом індивідуальної траєкторії учіння, а використання системи управління навчанням Moodle дозволяє виокремити особливий її вид – асинхронну СР студентів в електронному навчанні (Н. В. Михайлова), яку розглядаємо як особливу форму організації освітнього процесу у ВНЗ, що реалізується через асинхронну самостійну діяльність магістрантів з використанням ІКТ. Тому різний вихідний рівень сформованості МК магістрантів, індивідуальний стиль навчання, притаманний кожному з них, та індивідуальна траєкторія учіння, обрана кожним магістрантом, вимагає організації *асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності майбутніх викладачів ІМ з оволодіння МК* як цілеспрямованої, багатоаспектної, поліфункціональної реалізації індивідуальної траєкторії їхнього учіння із дібраними і / або розробленими викладачем електронними засобами навчання й презентованими в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі (ІКНС).

Під час оволодіння МК упродовж навчання у ВНЗ формується і розвивається методична самостійність майбутнього викладача ІМ, яка трансформується в автономію викладача. *Методична самостійність майбутнього викладача ІМ* є інтегральною властивістю особистості, яка проявляється в готовності до учіння з метою оволодіння МК у позааудиторний час. У ній інтегруються взаємопов'язані й взаємозалежні компоненти: *психологічний, інформаційно-комунікаційний, операційний*.

Психологічний компонент містить інтелектуальні здібності й творчий потенціал магістрантів; мотивацію до асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності з оволодіння МК; вміння проектувати й реалізовувати індивідуальну траєкторію учіння; здатність до самонавчання, саморефлексії, самокорекції.

Інформаційно-комунікаційний компонент має два рівні розвитку: підготовчий і основний. На підготовчому рівні майбутні викладачі ІМ оволодівають комп'ютерною грамотністю протягом навчання у вищій школі під час вивчення спеціальних дисциплін, передбачених навчальним планом. Основний рівень зумовлює набуття знань про критерії добору електронних засобів навчання й Інтернет-ресурсів навчального призначення й уміння аналізувати і добирати їх для формування ПОІКК, вміння самостійно розробляти електронні засоби навчання на основі доступних інструментальних програм; уміння працювати із електронними засобами навчання в ІКНС. Окреслені вміння формуються в процесі вивчення дисципліни „Методика навчання ІМ у загальноосвітніх навчальних закладах”, під час педагогічної практики у загальноосвітніх навчальних закладах (рівень вищої освіти „бакалавр”) і розвиваються в межах різних організаційних форм навчання впродовж здобуття рівня вищої освіти „магістр”.

У межах *операційного* компонента акцентується на володінні спеціальними навчальними вміннями: самостійно організувати навчально-пізнавальну й науково-дослідницьку діяльність в позааудиторних умовах; працювати з науковими й науково-методичними джерелами (ІМ зокрема), довідковою й навчально-методичною літературою, Інтернет-ресурсами, навчального призначення під час самостійного розроблення планів-конспектів (фрагментів) практичних занять; проектувати власний освітній маршрут і ефективно реалізувати індивідуальну траєкторію учіння як з метою підготовки до семінарських занять і контрольних заходів, так і для реалізації різних видів професійно-методичної діяльності під час педагогічної практики; самонавчатися, саморозвиватися й самовдосконалюватися впродовж життя; аналізувати, критично оцінювати й коригувати навчально-пізнавальну й науково-дослідницьку діяльність в позааудиторних умовах у процесі реалізації індивідуальної траєкторії учіння.

Методична самостійність майбутнього викладача ІМ формується й розвивається *поетапно* з першого року навчання у ВНЗ. *Адаптаційний етап* передбачає оволодіння елементарними методичними вміннями (аналізу й добору навчального матеріалу, прогнозування труднощів оволодіння ним тощо) під час практичних занять з ІМ упродовж I-II курсів. *Моделювальний етап* націлений на набуття методичних знань й оволодіння методичними вміннями в процесі моделю-

вання викладачем професійно-методичної діяльності в навчальних умовах під час вивчення дисципліни „Методика навчання ІМ у загальноосвітніх навчальних закладах” (рівень вищої освіти „бакалавр”) та їх розвиток на *креативному етапі* під час педагогічної практики у загальноосвітніх навчальних закладах, що вимагає від студента достатнього рівня методичної самостійності в процесі організації уроків і позакласних заходів з ІМ. Методична самостійність майбутнього викладача ІМ продовжує розвиватися в умовах магістратури, де на *моделювальному етапі* передбачено самостійне набуття методичних знань про особливості методики навчання ІМ у ВНЗ, оволодіння методичними вміннями під опосередкованим керівництвом викладача в процесі асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності. При цьому методична самостійність магістрантів обмежується заданими викладачем параметрами (критеріями аналізу, умовами, тематикою відповідно до чинної програми, курсом навчання студентів тощо). *Креативний етап* зумовлений високим рівнем розвитку методичної самостійності магістрантів щодо добору навчального матеріалу відповідно до тематики, визначеної чинною програмою, добору / розроблення засобів навчання, електронних зокрема, тощо з метою укладання планів-конспектів практичних занять і сценарію позааудиторного заходу з ІМ, виконання дослідницького завдання з методики навчання ІМ у ВНЗ; саморефлексією, самоаналізом і самооцінкою своєї професійно-методичної діяльності.

Отже, поетапне формування й розвиток методичної самостійності майбутніх викладачів ІМ забезпечує їхню здатність і готовність до реалізації індивідуальної траєкторії учіння з метою оволодіння МК у позааудиторний час, до прийняття самостійних методичних рішень і до самостійних методичних дій для здійснення професійно-методичної діяльності під час педагогічної практики, є основою розвитку *автономії викладача ІМ*, яку тлумачимо як набути в процесі виконання виробничих функцій здатність і готовність до адекватної професійно-методичної діяльності, саморозвитку й самовдосконалення впродовж його професійно-методичної діяльності.

Самостійне оволодіння МК відбувається в умовах ІКНС. *Інформаційно-комунікаційне навчальне середовище для формування МК у майбутніх викладачів ІМ* – це штучно створені умови для їхньої асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності за індивідуальною траєкторією учіння з використанням засобів навчання, комунікації й керування навчальним процесом. Дані проведеного методичного експерименту [6] доводять доцільність розроблення ІКНС для формування МК у майбутніх викладачів ІМ у системі управління навчанням Moodle.

Зміст модулів і підмодулів інформаційно-комунікаційного навчального середовища для формування методичної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мову самостійній роботі

Тематика модулів та підмодулів	Зміст модулів і підмодулів
Модуль 1. Формування мовних компонентів ПОІКК Модуль 2. Формування мовленнєвих компонентів ПОІКК	вступний тест з метою самооцінки магістрантом рівня володіння методичними знаннями з відповідної теми; вимоги до рівня сформованості методичних знань і вмінь у межах тематики кожного з підмодулів; теоретичний і навчально-довідковий матеріал; завдання для набуття методичних знань, навчально-методичні задачі для формування й розвитку методичних умінь
Модуль 3. Педагогічна практика з іноземної мови	Інтернет-ресурси для підготовки до практичних занять; чинні документи Ради Європи для організації навчання іноземних мов; рекомендації щодо планування практичного заняття; схема самоаналізу розробленого плану-конспекту практичного заняття; схема самоаналізу проведеного практичного заняття
Підмодуль 3.1. Підготовка до практичних занять з іноземної мови	
Підмодуль 3.2. Методика організації позааудиторної роботи з іноземної мови	теоретичний і навчально-довідковий матеріал; завдання для набуття методичних знань, навчально-методичні задачі для формування методичних умінь організації позааудиторної роботи; навчально-довідковий матеріал
Модуль 4. Магістерська робота з методики навчання іноземної мови у вищій школі	етапи підготовки магістерської роботи й завдання для виконання на кожному з етапів; завдання для набуття дослідницьких знань, формування / вдосконалення дослідницьких умінь; структура магістерської роботи, вимоги до її оформлення, приклади оформлення списку використаних джерел; критерії оцінювання магістерської роботи

Умовне позначення: ПОІКК – професійно орієнтована іношомовна комунікативна компетентність

Контент ІКНС визначається проміжними цілями (формування окремих компетенцій і субкомпетенцій), що забезпечує реалізацію кінцевої мети – формування МК. Його структура обумовлена різновидами навчально-пізнавальної діяльності (набуття методичних знань, формування / розвиток методичних умінь у процесі вивчення дисципліни „Методика навчання ІМ у вищій школі”, розвиток методичних умінь в умовах реального навчального процесу в період педагогічної практики) й науково-дослідницької діяльності (написання магістерської роботи, розроблення авторської методики й підготовка до її апробації в період педагогічної практики, підготовка до захисту магістерської роботи) магістрантів.

Структура ІКНС вміщує низку модулів. Модуль ІКНС трактуємо як окремих відносно незалежний логічно завершений його елемент, який забезпечує майбутніх викладачів ІМ необхідними й достатніми навчально-методичними й контрольними матеріалами для поетапного формування МК. З огляду на поетапне набуття методичних знань, оволодіння методичними вміннями для досягнення проміжних цілей у формуванні МК, особливості навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності магістрантів модуль ІКНС поділяється на підмодулі:

Модуль 1. Формування мовних компонентів ПОІКК. Підмодулі: 1.1. Формування професійно орієнтованої іношомовної фонетичної компетентності. 1.2. Формування професійно орієнтованої іношомовної лексичної компетентності. 1.3. Формування професійно орієнтованої іношомовної граматичної компетентності. 1.4. Формування професійно орієнтованої іношомовної орфографічної компетентності.

Модуль 2. Формування мовленнєвих компонентів ПОІКК. Підмодулі: 2.1. Формування професійно орієнтованої іношомовної компетентності в аудіюванні. 2.2. Формування професійно орієнтованої іношомовної компетентності в читанні. 2.3. Формування професійно орієнтованої іношомовної компетентності в говорінні. 2.4. Формування професійно орієнтованої іношомовної компетентності в письмі.

Модуль 3. Педагогічна практика з ІМ. Підмодулі: 3.1. Підготовка до практичних занять з ІМ. 3.2. Методика організації позааудиторної роботи з ІМ.

Модуль 4. Магістерська робота з методики навчання ІМ у вищій школі.

Кожен модуль ІКНС містить необхідний і достатній навчально-методичний і контрольний матеріали для поетапного набуття магістрантами методичних знань, формування й розвитку методичних умінь і представлений інформаційними (теоретичні матеріали), навчально-довідковими й діяльнісними ресурсами (завдання, навчально-методичні задачі, засоби самоконтролю й контролю), що відображено у табл. 1.

Складниками МК майбутнього викладача ІМ є *методичні знання* (декларативні й процедурні) та *методичні вміння*, які забезпечують здатність магістранта до ефективної професійно-методичної діяльності. Поділяючи думку О. Б. Бігич [1], методичні *декларативні* знання майбутнього викладача ІМ розглядаємо як знання про систему й процес, а методичні *процедурні* – як знання про методи, технології й прийоми формування ПОІКК.

Самостійне набуття методичних знань за індивідуальною траєкторією учіння в ІКНС відбувається в процесі вивчення й аналізу теоретичного матеріалу, наукових праць й інших джерел, зокрема представлених у мережі Інтернет; виконання відповідних зав-

дань для самонавчання й самоконтролю за його результатами. Самокорекція результатів навчання проходить шляхом доучування відповідного теоретичного матеріалу з наступним виконанням контрольних завдань. Отже, завдання для набуття методичних знань (тестові завдання множинного / альтернативного / перехресного вибору (на співвіднесення поняття і його тлумачення, вправи й етапу формування навички, лексичної одиниці й найдоцільнішого способу її семантизації, співвіднесення цілей фрагмента практичного заняття / практичного заняття з їх формуванням тощо); клоуз-тест; встановлення коректної послідовності методичних дій викладача; виправлення помилок у тексті, що містить теоретичний матеріал тощо) є одночасно засобом навчання й засобом керування навчально-пізнавальною й науково-дослідницькою діяльністю майбутніх викладачів ІМ.

Набуті методичні знання є підґрунтям для формування й розвитку *методичних умінь майбутніх викладачів ІМ*, які, слідом за Ж.С. Фріцко, тлумачимо як здатність свідомо й самостійно реалізовувати діяльність з метою формування у студентів ПОІКК на основі комплексу набутих методичних знань у нових ситуаціях професійно-методичної діяльності.

Методичні вміння майбутнього викладача ІМ розподіляємо за двома групами. В широкому узагальненні до методичних умінь *першої групи*, які закладають основи професійно-методичної діяльності майбутнього викладача ІМ, відносимо 1) *вміння організації практичних занять і СР студентів*: аналізувати мовний, мовленнєвий, лінгвосоціокультурний матеріал (зокрема з метою виокремлення труднощів його засвоєння студентами), вправи, засоби навчання й контролю, запропонований викладачем план-конспект фрагмента практичного заняття або його відеофрагмент); змінювати інструкції до вправ (наприклад, з метою надати їй умовно-комунікативного чи професійно орієнтованого характеру), відновлювати інструкції до вправи, добирати / укласти вправи / засоби контролю; добирати / розробляти засоби навчання; добирати / самостійно створювати змістові й смислові опори для стимулювання мовленнєвої діяльності (активності) студентів (за заданими викладачем параметрами); упорядковувати / коригувати етапи / прийоми навчання у запропонованому викладачем плані-конспекті фрагмента практичного заняття, доповнювати план-конспект (наприклад, цілями, прийомами навчання, змістом роботи тощо), самостійно розробляти плани-конспекти фрагментів практичного заняття для формування мовних і мовленнєвих компетентностей (за заданими викладачем параметрами) з інтегрованим формуванням лінгвосоціокультурної й навчально-стратегічної компетентностей; 2) *вміння організації позааудиторної роботи з ІМ*: аналізувати цілі / етапи позааудиторного заходу,

завдання / запитання, критерії оцінювання конкурсу / вікторини тощо; відновлювати сценарій позааудиторного заходу з ІМ шляхом доповнення необхідними структурними компонентами (цілі, критерії оцінювання, умови конкурсу / вікторини тощо); визначати навчальний матеріал, який повинні повторити студенти, готуючись до участі в конкурсі / вікторині тощо; визначати вид позааудиторного заходу відповідно до його тематики; встановлювати відповідність між видом і темою позааудиторного заходу та його цілями, між етапами / типом проекту і його завданнями, між функціями викладача й діями студентів на різних етапах роботи над проектом тощо; добирати / укласти навчальні матеріали (за заданими викладачем параметрами) для проведення вікторини / конкурсу; укласти тематику проектів, добирати довідкові й інші джерела для організації роботи над проектом тощо.

Методичні вміння *другої групи*, які забезпечують здатність і готовність до планування й організації навчальної діяльності студентів з ІМ, представлено 1) *вміннями організації практичних занять і СР студентів*: аналізувати практичне заняття (його окремих фрагмент, використовуваних прийоми тощо), проведене викладачем ІМ або магістрантом-практикантом; розробляти план-конспект за заданими викладачем параметрами із включенням конкретизованого його фрагмента (під час СР в ІКНС); самостійно розробляти плани-конспекти практичних занять з метою їх реалізації під час педагогічної практики; визначати й реалізовувати в органічній єдності цілі формування ПОІКК; використовувати раціональні підходи до навчання; визначати етапи формування мовленнєвих навичок і розвитку мовленнєвих умінь й ефективні прийоми навчання; використовувати різні типи й види вправ, максимально забезпечувати їхню комунікативну спрямованість; навчати стратегій; використовувати різні форми роботи й раціонально їх поєднувати; планувати й реалізовувати окремі фрагменти практичних занять в органічній єдності з попереднім і наступним етапами; здійснювати аналіз розробленого плану-конспекту й проведеного практичного заняття; вносити методичні корективи в процесі реалізації плану-конспекту (фрагмента) практичного заняття; прогнозувати труднощі засвоєння навчального матеріалу, визначати й використовувати способи й прийоми їх попередження й подолання; фіксувати, класифікувати й виправляти помилки; використовувати різні форми й способи контролю й оцінювання рівня сформованості ПОІКК й окремих її компонентів; 2) *вміннями організації позааудиторної роботи з ІМ*: аналізувати запропонований викладачем сценарій позааудиторного заходу з ІМ (у процесі асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної діяльності в ІКНС), відвіданого позааудиторного заходу, проведеного майбутнім колегою

— магістрантом-практикантом — під час педагогічної практики; самостійно розробляти сценарії позааудиторних заходів ІМ з метою їх реалізації під час педагогічної практики.

Зауважимо, що зміст складників МК конкретизується в межах відповідних компетенцій і субкомпетенцій як її компонентів.

Формування й розвиток методичних умінь майбутніх викладачів ІМ відбувається в процесі виконання навчально-методичних задач. *Навчально-методична задача* (НМЗ) є засобом навчально-пізнавальної діяльності магістрантів з оволодіння методичними вміннями й контролю за рівнем їх сформованості в межах усіх компетенцій і субкомпетенцій, які складають МК майбутнього викладача ІМ.

Для формування методичних умінь майбутніх викладачів ІМ пропонується використовувати відповідні типи НМЗ, які розроблено на основі висунутих критеріїв (див. табл. 2).

Таблиця 2

Типологія навчально-методичних задач для формування й розвитку методичних умінь у майбутніх викладачів іноземних мов

Критерії	Типи навчально-методичних задач
Основні	
1. Цільове призначення	Для формування і розвитку методичних умінь
2. Самостійність методичних рішень	Аналітичні, моделювальні, творчі
3. Використання ІКТ	З використанням/без використання ІКТ
Додаткові	
4. Місце виконання	Аудиторні / для навчально-пізнавальної діяльності в ІКНС у позааудиторний час
5. Режим виконання	Індивідуальні аудиторні / індивідуальні позааудиторні в ІКНС

Умовні позначення: ІКНС – інформаційно-комунікаційне навчальне середовище, ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

Види НМЗ визначаються відповідно до дії / діяльності, яку виконує майбутній викладач ІМ і з огляду на частотність їх використання в професійно-методичній діяльності викладача й можливість формування на їхній основі методичних умінь [3]. Види НМЗ конкретизовано в поєднанні з визначеними типами за двома основними критеріями – цільове призначення й самостійність методичних рішень і розподілено на ті, які готують майбутніх викладачів 1) до організації практичних занять і СР студентів, 2) до організації позааудиторної роботи з ІМ (табл. 3). При цьому власний досвід викладання французької мови і спостереження за освітнім процесом у ВНЗ, доводять, що в реальних умовах професійно-методичної діяльності з метою організації позааудиторної роботи викладач не вирішує моделювальних задач.

Таблиця 3

Види навчально-методичних задач для формування і розвитку методичних умінь

Типи НМЗ	Аналітичні	Моделювальні	Творчі
для формування МВ I групи	Види НМЗ		
	<i>для організації практичних занять і самостійної роботи студентів</i>		
	Аналіз; класифікація	Трансформація; співвіднесення; відновлення; упорядкування; коригування; доповнення	Добирання; укладання; розроблення
	<i>для організації позааудиторної роботи з іноземної мови</i>		
Аналіз	Доповнення; співвіднесення	Добирання; укладання	
для розвитку МВ II групи	<i>для організації практичних занять і самостійної роботи студентів</i>		
	Аналіз	Розроблення	Укладання; розроблення
	<i>для організації позааудиторної роботи з іноземної мови</i>		
	Аналіз	x	Розроблення

Умовні позначення: МВ – методичні вміння; НМЗ – навчально-методична задача

Вагомою передумовою ефективної реалізації пропонуваної концепції є дотримання чіткої моделі організації цього процесу самостійного оволодіння МК майбутніми викладачами ІМ. Модель організації СР з формування МК є двоаспектною, що зумовлено необхідністю реалізувати потенціал СР у процесі методичної підготовки викладача ІМ, який наразі використовується недостатньо; окреслити поетапне набуття магістрантами методичних знань, оволодіння методичними вміннями в процесі асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної і науково-дослідницької діяльності в ІКНС у межах таких організаційних форм навчання: семінарські заняття з навчальної дисципліни „Методика навчання ІМ у вищій школі”, педагогічна практика, написання магістерської роботи з методики навчання ІМ у ВНЗ із максимальним імітуванням їхньої майбутньої професійно-методичної діяльності.

З теоретичної точки зору, інтерес представляє модель організації СР з формування МК, яка є інтегративним відображенням всіх педагогічних заходів, що забезпечують ефективність і результативність процесу формування МК під час асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної й науково-дослідницької діяльності: цілей (зумовлені соціальним замовленням суспільства на підготовку висококваліфікованого викладача ІМ, вимогами до сучасного викладача); підходів до організації процесу навчання ІМ (складають методологічну основу запро-

понованої методики); змісту (представлено предметним і процесуальним аспектами); засобів навчання (зосереджено в ІКНС); організаційних форм навчання (асинхронна професійно орієнтована самостійна навчально-пізнавальна діяльність (навчальна дисципліна „Методика навчання ІМ у вищій школі”, педагогічна практика) й науково-дослідницької діяльності (написання магістерської роботи)), які розподілено за блоками: цільовим (розглянуто як засадничий, адже в ньому відображається як „мета-процес”, так і „мета-результат”, що зумовлює вибір змісту, засобів й організаційних форм навчання), методологічним, змістовим, діяльнісним, організаційним.

Щодо практичної реалізації концепції, виникає необхідність розглядати модель організації СР з формування в інструментальному значенні як окреслення схеми / плану дій викладача в процесі реалізації процесу навчання й дій магістрантів під час самостійного оволодіння МК за індивідуальною траєкторією учіння в ІКНС. Тому розкриємо цей аспект детальніше.

Передусім нагадаємо, що у запропонованій концепції акцентуємо на асинхронній професійно орієнтованій самостійній навчально-пізнавальній і науково-дослідницькій діяльності магістрантів з метою оволодіння МК, що передбачає реалізацію кожним із них індивідуальної траєкторії учіння. На початку навчального року викладач у будь-який зручний спосіб повідомляє магістрантам режим доступу до ІКНС, де, зареєструвавшись, вони можуть розпочинати роботу. З метою самооцінки рівня володіння знаннями про загальні питання методики навчання ІМ їм пропонується виконати вступний тест, результати якого не зараховуються до загальної оцінки за їхню СР, утім дозволяють їм спроектувати індивідуальну траєкторію учіння, яка в процесі роботи з відповідними модулями ІКНС може коригуватися. Рекомендований освітній маршрут магістрантів у процесі реалізації індивідуальної траєкторії учіння в межах усіх модулів ІКНС є ідентичним, про що магістранти отримують спеціальну інструкцію. Після ознайомлення з інструкцією магістрант приступає до роботи з контентом обраного підмодуля відповідного модуля. Прокоментуємо особливості діяльності майбутніх викладачів ІМ із контентом, розробленим викладачем і представленим в ІКНС.

Ресурс „Вступний тест” має пропедевтичний характер, що дозволяє магістрантам, на основі рефлексії попередньо набутих методичних знань (рівень вищої освіти „бакалавр”) і власного досвіду вивчення ІМ у ВНЗ, визначити вихідний рівень методичних знань у формуванні відповідного компонента мовної чи мовленнєвої компетентності та спроектувати індивідуальну траєкторію учіння щодо опрацювання представленого контенту. Відповідно, магістрант самостійно визначає свій освітній маршрут, наприклад,

поступово оволодіваючи методичними знаннями в процесі вивчення теоретичного матеріалу чи виконуючи спочатку запропоновані завдання і НМЗ, звертаючись у разі недостатніх методичних знань, до відповідних теоретичних розділів, навчально-довідкового матеріалу. Виконання завдань і НМЗ, представлених у ресурсі типу „Тест” (📝), передбачає самоконтроль (автоматизований контроль із зворотним зв'язком) магістрантів за результатами своїх навчальних дій, рефлексію та прийняття відповідних рішень щодо корекції за індивідуальною траєкторією учіння. Завдання (наприклад, тест із вільноконструйованою відповіддю) і НМЗ (аналітична, що вимагає аналізу плану-конспекту фрагмента ПЗ, моделювальні (крім співвіднесення), деякі творчі), представлені у ресурсі типу „Завдання” (📖), перевіряє викладач. Виконання НМЗ на розроблення плану-конспекту фрагмента ПЗ з наступною його презентацією у формі професійно орієнтованої рольової гри перевіряється й оцінюється на семінарському занятті, а отримана оцінка додається до загальної суми балів відповідного підмодуля. При цьому передбачено можливість необмеженої кількості спроб магістрантів для виконання завдань і НМЗ ресурсу типу „Тест” (при цьому зараховуються бали за результатами останньої спроби), втім лише однієї спроби в межах ресурсу типу „Завдання”.

Навчально-довідковий матеріал підмодуля містить тематичні публікації науково-методичного характеру ІМ, а також дібрані Інтернет-ресурси навчального призначення, які доцільно рекомендувати студентам для організації їхньої СР та Інтернет-ресурси для викладача ІМ, які магістрант може використовувати в процесі розроблення відповідного фрагмента ПЗ. Інші модулі містять дотичні до теми навчально-довідкові матеріали, які можуть бути використані під час педагогічної практики та для написання магістерської роботи.

Викладач опосередковано керує асинхронною професійно орієнтованою самостійною діяльністю магістрантів з використанням „Журналу оцінок” (бали нараховуються за Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS), заносяться до нього автоматично і враховуються в процесі семестрового контролю як оцінка за СР відповідно до прийнятої у ВНЗ шкали оцінювання), а науково-дослідницька діяльність контролюється ще й безпосередньо на різних етапах виконання магістерської роботи. Викладач, за необхідності, отримує детальний аналіз відповіді магістранта в процесі виконання завдань і НМЗ ресурсу типу „Тест”. Маючи в розпорядженні всю цю інформацію, він допомагає магістранту скоригувати індивідуальну траєкторію учіння, залишивши для нього персональну інформацію з метою надати рекомендації, що забезпечує психологічний комфорт у процесі учіння чи загальну інформацію для всіх магістрантів,

використовуючи *форум*, Методика навчання ІМ у ВНЗ: обмін досвідом, навчальними матеріалами, обговорення проблем” і *чат* „Методика навчання ІМ у вищій школі: запитання і відповіді”.

Реалізація індивідуальної траєкторії учіння вимагає темпоральної та просторової необмеженості та незалежності магістранта щодо процесу оволодіння МК. Це означає, що він може в будь-який час виконувати навчальні дії в будь-якій послідовності в межах будь-якого модуля, а результати його учіння будуть автоматично зафіксовані у загальній відомості оцінювання. Втім викладач встановлює кінцевий термін цієї діяльності відносно організаційної форми, в межах якої магістранти набувають методичних знань, оволодівають уміннями. Відтак, опрацювання контенту модуля 1 „Формування мовних компонентів ПОІКК” і модуля 2 „Формування мовленнєвих компонентів ПОІКК” має бути завершеним до визначеного викладачем терміну підсумкового контролю в межах навчальної дисципліни „Методика навчання ІМ у вищій школі”, контенту модуля 3 „Педагогічна практика з ІМ” – до завершення педагогічної практики, контенту модуля 4 „Магістерська робота з методики навчання ІМ у вищій школі” – до дати попереднього її захисту, яка встановлюється профільною кафедрою.

Висновки і перспективи. Запропонована авторська концепція складає підґрунтя для впровадження методики формування МК у майбутніх викладачів ІМ в процесі СР в ІКНС відповідно до конкретизованих цілей, а також методичних знань і вмінь відносно особливостей формування окремих компонентів ПОІКК й організації позааудиторної роботи з ІМ, яким оволодівають магістранти під час виконання завдань і НМЗ в ІКНС та цілеспрямованого доучування теоретичного матеріалу з метою поглиблення методичних знань. Перспективними напрямками є дослідження особливостей формування МК майбутніх викладачів ІМ в усіх формах організації освітнього процесу у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : навчальний посібник / Оксана Борисівна Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Волкова Н. П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах : монографія / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ, 2013. – 226 с.
3. Захаров А. В. Формирование прогностических учений студентов педагогического вуза (на материалах изучения дисциплин психолого-педагогического цикла) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / А. В. Захаров. – Ишим, 2009. – 24с.
4. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зару-

бежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига : НПЦ „Эксперимент”, 1995. – 176 с.

5. Ключев В. К. Бакалавриат-магистратура : преемственность и профилизация управленческой подготовки / В. К. Ключев // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 12. – С. 54-59.
6. Майер Н. В. Экспериментальна перевірка ефективності методики формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови в процесі самостійної роботи / Н. В. Майер // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та Психологія : зб. наук. праць / гол. ред. Ніколаєва С. Ю. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – Вип. 24. – С. 186-199.
7. Майер Н. В. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02 / Майер Наталія Василівна. – К., 2016. – 735 с.
8. Михайлова Н. В. Электронная обучающая среда Moodle как средство организации асинхронной самостоятельной работы студентов вуза : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика” / Н. В. Михайлова. – Оренбург, 2012. – 25 с.
9. Фрицко Ж. С. Проектная деятельность студентов педагогического колледжа при обучении иностранному языку как средство формирования методических умений : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Фрицко Жанна Сергеевна. – Екатеринбург, 2006. – 208 с.

REFERENCES

1. Bigich O. B. Teoriya i praktika formuvannya metodichnoyi kompetentsi yi vchitelyainozemnoyi movi pochatkovoyi shkoli : navchalniy posibnik / Oksana BorisivnaBigich. – K. :Lenvit, 2006. – 200 s.
2. Volkova N. P. Modelyuvannya profeslynoyi diyalnosti u vkladanni navchalnih distsiplin u vishah : monograflya / N. P. Volkova, O. B. Tarnopolskiy. – Dnipropetrovsk, 2013. – 226 s.
3. Zaharov A. V. Formirovanie prognosticheskikh umeniy studentov pedagogicheskogo vuza (na materialah izucheniya distsiplin psihologo-pedagogicheskogo tsikla) : avtoref. dis. Na soiskanie uchen. Stepeni kand. ped. nauk : 13.00.08 „Teoriya i metodika professionalnogo obrazovaniya” / A. V. Zaharov. – Ishim, 2009. – 24 s.
4. Klarin M. V. Innovatsii v mirovo y pedagogike: obuchenie na osnove issledovaniya, igry i diskussii (analiz zarubezhnogo opyta) / M. V. Klarin. – Riga : NPTs „Eksperiment”, 1995. – 176 s.
5. Klyuev V. K. Bakalavriat-magistratura : preemstvennost i profilizatsiya upravlencheskoy podgotovki / V. K. Klyuev // Nauchnyie i tehnicheckie biblioteki. – 2011. – # 12. – S. 54-59.
6. Mayer N. V. Eksperimentalna perevirka effektivnosti metodiki formuvannya metodichnoyi kompetentnosti u maybutnih vkladachiv frantsuzkoyi movi v protsesi samostiyanoi roboti / N. V. Mayer // Vosnik KNLU. SeriyaPedagogika ta Psihologiya :zb. nauk. prats / gol. red. Nikolaeva S. Yu. – K. : Vid. tsentr KNLU, 2015. – Vip. 24. – S. 186-199.
7. Mayer N. V. Teoretiko-metodichni zasadi formuvannya metodichnoyi kompetentnosti u maybutnih vkladachiv frantsuzkoyi movi: dis. ... doktoraped. nauk: 13.00.02 / Mayer NataliyaVasilivna. – K., 2016. – 735 s.
8. Mihaylova N. V. Elektronnyaya obuchayuschaya sreda Moodle kak sredstvo organizatsii asinhronnoy samostoyatelnoy raboty studentov vuza : avtoref. dis. Na soiskanie uchen. stepeni kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 „Obschaya pedagogika” / N. V. Mihaylova. – Orenburg, 2012. – 25 s.
9. FritskoZh. S. Proektnaya deyatelnost studentov pedagogicheskogo kolledzha pri obuchenii inostrannomu yazyiku kak sredstvo formirovaniya metodicheskikh umeniy : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Fritsko Zhanna Sergeevna. – Ekaterinburg, 2006. – 208 s.

Отримано 1.09.2016.